

Monestir de Sant Cugat del Vallès

Sant Cugat del Vallès

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Plaça d'Octavià
Emplaçament Sant Cugat nucli

Coordenades:

Latitud: 41.473958037739
Longitud: 2.0853558359326
UTM Est (X): 423631
UTM Nord (Y): 4591777

Classificació

Número de fitxa 08205 - 1
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Antic Romà Paleocristià Medieval Romànic Gòtic Modern Renaixement
Segle I-XVIII
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Religiós i/o funerari
Observacions protecció: BCIN: RI-51-0000433 (Decret del 3/6/1931, publicat a la Gaceta de Madrid el 4/6/1931).
Revisió del Pla Especial de Protecció de Patrimoni Arquitectònic 2008. Fitxa A-1.

Data aprovació: dc., 03/06/1931 - 12:00
Accés Fàcil
Ús actual: Religiós/Cultural
Titularitat Pública

Titular:

Ajuntament de Sant Cugat del Vallès

Fitxes associades:[Muralles del monestir de Sant Cugat del Vallès](#)[Claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès](#)[Església del monestir de Sant Cugat del Vallès \(Parròquia de Sant](#)[Pere d'Octavià\)](#)[Palau Abacial](#)[Jaciment arqueològic Monestir de Sant Cugat del Vallès](#)**Autoria de la fitxa** Daniel Sancho París (Stoa, propostes culturals i turístiques SL)**Data de registre de la** dt., 11/04/2023 - 12:35**fitxa:****Autoria de la darrera** Oficina de Patrimoni Cultural**revisió:****Data de la darrera revisió:** dt., 11/02/2025 - 12:51

Descripció

El monestir de Sant Cugat del Vallès és format per diversos edificis que històricament havien format part d'aquest cenobi benedictí. Actualment el conjunt inclou l'església, el claustre, el palau abacial i les muralles, però antigament comprenia altres construccions que ja no es conserven. L'espai més destacat és el claustre, considerat un dels millors exemples de l'arquitectura i l'escultura romànica a Catalunya.

En la seva època d'esplendor el recinte adoptava una planta pentagonal i estava encerclat per unes muralles. Tan sols s'ha conservat una part d'aquestes muralles, que incloïen un fossat de més de sis metres d'amplada. A l'interior del recinte es troba l'església, construïda bàsicament entre els segles XII i XIV. Al costat nord hi ha el claustre, de planta gairebé quadrada, construït a finals del segle XII i principis del XIII en estil romànic i ampliat amb un pis superior d'estil renaixentista al segle XVI. A ponent es troba el palau o casa abacial, construït sobre un antic castell. A la part nord i de llevant hi havia les residències particulars dels càrrecs religiosos, adossades a les muralles i destruïdes al segle XIX. Fora de les muralles, a l'altra banda de l'actual plaça d'Octavià, hi havia l'hospital de pelegrins, enderrocat el 1969.

A l'espai del claustre destaquen els cent quaranta-quatre capitells decorats amb relleus. El programa iconogràfic comença amb el capitell del Déu creador, que precedeix els capitells del cicle de la creació i alguns passatges de l'Antic Testament. Més endavant trobem escenes de la vida de Jesús, que es combinen amb capitells decorats amb elements vegetals i amb motius profans. Un dels capitells representa la figura del mateix escultor Arnau Cadell qui, a més, va incloure una inscripció informant de la seva autoria: *"HEC EST ARNALLI SCULPTORIS FORMA CATELLI QUI CLAUSTRUM TALE CONSTRUXIT PERPETUALE"*. És a dir: *"Aquesta és la imatge de l'escultor Arnau Cadell, qui va construir aquest claustre per a la perpetuïtat"*. S'hi pot veure l'escultor amb el mall i el cisell tot modelant un capitell corinti, amb un monjo que li ofereix menjar o beure. Per aquest motiu Arnau Cadell, que també és autor dels capitells del claustre de la catedral de Girona, és considerat el primer artista català conegut amb nom i cognom. La seva obra es pot situar entre els segles XII i XIII. Al voltant del claustre hi trobem les dependències pròpies de la vida monàstica, com el refectori, el dormitori i la sala capitular. A més, al claustre s'hi poden veure també les restes de la basílica paleocristiana on se suposa que hi fou enterrat el màrtir Cugat, el qual dona nom al monestir i, per extensió, a la posterior vila i actual municipi.

L'església és un exemple de la transició del romànic al gòtic. Actualment és la parròquia de Sant Pere d'Octavià. En destaca a la façana principal una portalada formada per onze arquivoltes i, al damunt, una rosassa que és de les més grans de Catalunya, inspirada en la que hi ha al transsepte sud de la catedral de Notre-Dame, a París. Sobre el creuer s'aixeca un cimbori amb elements d'estil romànic i gòtic. La

construcció es completa amb un campanar situat a la façana sud, iniciat al segle XI i acabat al XVIII. L'interior del temple és de planta basilical.

El Palau Abacial, situat a ponent del conjunt monàstic, és un edifici gran i compacte flanquejat per dues torres, molt auster i pràcticament sense decoració. Es construí als segles XIII-XIV en forma de castell i al segle XVIII fou transformat en palau. Llavors se'n va remodelar la façana, que va adquirir l'aspecte actual.

En aquesta fitxa hem fet una descripció sintètica del conjunt del monestir. Unes descripcions més detallades es troben a les fitxes individualitzades de cada part específica: Muralles del monestir de Sant Cugat del Vallès; Claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès; Església del monestir de Sant Cugat del Vallès (parròquia de Sant Pere d'Octavià); Palau Abacial i Jaciment arqueològic del monestir de Sant Cugat del Vallès.

Història

L'abadia benedictina de Sant Cugat del Vallès fou construïda sobre les restes del *Castrum Octavianum*, una antiga fortalesa romana. L'origen del monestir es troba en una basílica paleocristiana del segle V, ubicada a l'espai on actualment hi ha el claustre i on sembla que s'hi hauria enterrat el màrtir Cugat.

La primera referència documental del monestir és de l'any 875. Es tracta d'una confirmació de béns realitzada pel rei Lluís el Tartamut a Fredoí, bisbe de Barcelona: “*la casa de Sant Cugat i Sant Feliu, al lloc d'Octavià, amb les seves aprisions i adjacències i amb totes les seves pertinences, tal com l'abat Ostofred tenia per precepte*”. A partir del segle X els dominis territorials del monestir santcugatenc van començar a ocupar zones del Vallès. Gràcies a l'abat Donadéu es van reconstruir diverses esglésies i s'ampliaren les possessions de terres a la zona de la Marca Hispànica, a les actuals comarques del Penedès i de l'Anoia. La ràtzia d'al-Mansur del 985 va destruir el monestir, però aviat es va poder reconstruir. Sota l'abat Odó, a principis del segle XI, es va iniciar la construcció del nou monestir, que va portar a terme el mestre d'obres Fedanci. En aquest moment es va construir una nova església d'estil romànic, de majors dimensions i amb una porxada situada al mur nord. Per evitar futures destruccions el recinte es va fortificar.

Durant la segona meitat del segle XII es va iniciar una gran reforma del monestir. Es va construir una nova església, que va començar-se en estil romànic i que fou finalitzada en temps del gòtic, després de dos-cents anys d'obres. La construcció de la façana va finalitzar el 4 de setembre de 1337, a l'hora de vespres, en temps de l'abat Galceran de Llobets, segons va recollir el notari Guillem de Torn. També al segle XII, al costat de l'Evangeli del temple es va començar a edificar el claustre sobre un pati anterior, més petit. La construcció va continuar al llarg d'uns trenta anys (1190-1220). Aquest fet va suposar l'aterrament de la basílica paleocristiana. Posteriorment, a partir del segle XIII es va aixecar un castell, amb torres, merlets i fossar (l'actual palau abacial), i es va ampliar la muralla a la zona nord. Així mateix, es van bastir els magatzems de les pabordies. Sobre l'any 1175 el monestir havia estat dividit en quatre pabordies. Més tard, a la segona meitat del segle XIV, es va ampliar la zona de muralla per llevant i s'aprofità l'espai per construir-hi les cases del prior, del cambrer i les torres, entre altres edificacions. Pels volts de l'any 1370 l'abat Busquets va fer construir l'espai de l'arxiu, situat al castell.

Durant l'època moderna el monestir va anar creixent de manera progressiva. Aquest fet s'exemplifica al segle XVI, quan es va fer el claustró, la llotja d'estil toscà d'accés al claustre del monestir. Posteriorment, es va substituir el dormitori per les cel·les individuals. Per aquest motiu es va aixecar una nova planta al claustre, amb una galeria renaixentista d'estil toscà. L'antic dormitori va ser reconvertit en una capella, dedicada a la Santa Creu. Durant el segle XVIII, per ordre de Felip V –que manava destruir les fortificacions catalanes– es va reconvertir el castell en el palau Abacial, en temps de l'abat Llupià. Així mateix, les muralles van ser modificades i el fossat es va colgar. En el període de l'abat Gayolà la sala

capitular es va destinar a lloc d'enterrament dels monjos. Al mateix temps, es va construir una nova sala d'estil barroc al lloc on hi havia les cuines i part del refetor. En aquests moments la quarta nau de l'església es va dividir en tres capelles d'estil barroc, de manera que es va reduir l'alçada del sostre; la capella de Tots els Sants va ser reconvertida en sagristia; i també es va finalitzar la construcció dels pisos superiors del campanar. Durant el període de l'abat Montero, el 1798, es va reformar el presbiteri amb la col·locació d'una balustrada de marbre.

Arran de la desamortització de Mendizábal, el 1835, la comunitat benedictina es veié obligada a abandonar el monestir. El conjunt monumental va passar a mans de l'Estat i es va produir l'espoli de les cases monacals. L'any 1844 l'Estat va cedir a l'Ajuntament de Sant Cugat el palau Abacial, l'església i la mina d'aigua. Tres anys més tard, el claustre. L'any 1856 en els antics horts del monestir s'hi va construir el cementiri municipal i les escoles públiques es van instal·lar al claustro i a la sala capitular. El 1911 es va enderrocar l'edifici de l'arxiu. Deu anys més tard, el 1921, es va aterrar la muralla nord per fer un camp de futbol.

El 1931 el monestir va ser declarat Monument Nacional. El 1962 es va instal·lar al claustre l'Escola Internacional de Pintura Mural. El 1968 el monestir va acollir la nova Universitat Autònoma de Barcelona, per la qual cosa es va enderrocar la tàpia construïda en temps de l'abat Azara. I es van traslladar el cementiri, l'escorxador i el camp de futbol. En les dependències perimetrals del claustre l'any 1982 s'hi va ubicar el Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya. Un cop va ser construïda a Valldoreix una seu de nova planta per aquest centre, l'any 2003 el monestir va passar a acollir el Museu de Sant Cugat.

Bibliografia

Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. Catàleg de Sant Cugat. Revisió del Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic. 2008.

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

AADD (1991). *Catalunya romànica. Volum XVIII, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental*. Enciclopèdia Catalana, p.159-199.

BARDAVIO, A.; ARTIGUES, P.L.; MIQUEL, M.; MIQUEL, D.; CASAS, J. (2006). *Història de Sant Cugat*. Museu de Sant Cugat i Cossetània edicions.

MIQUEL, Domènec (2020). *Monestir de Sant Cugat del Vallès*. Ajuntament de Sant Cugat del Vallès.

VILLARES MATAMALA, Isabel (2007). "El seguiment arqueològic dels jardins de llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès (agost de 2002 – març de 2003). *Gausac* 30-31, 2007, p.143-156.

VIVÓ GILI, Pere (2010). *L'església del monestir de Sant Cugat*. Editorial Mediterrània SL.

